

БОРКА ДРАГОЈЕВИЌ-ЈОСИФОВСКА

УДК 930.271 : 726.82

Унив. проф. во пензија

Пиринска 17

Скопје

НАДГРОБЕН СПОМЕНИК ОД СКУПИ, ПОДИГНАТ НА ЕДЕН ВЕТЕРАН ОД VII ЛЕГИЈА НА КЛАУДИЈ

Не располагаме со точни податоци за местото, времето и условите при кои бил пронајден спомеников што претставува предмет на овој прилог. Во Археолошкиот музеј во Скопје, во чиј лапидариј сега тој се чува (инв. бр. 587) ми е соопштено само толку дека тој потекнува од непосредната околина на Скопје, можеби од Злокуќани или Бардовци.

Во прашање е еден надгробен споменик од варовик, од типот на римските сепулкрални стели со висок формат (238 x 72 x 30 cm); предната страна му е расчленета на неколку полиња (релјефно поле, фронтон и табула со натпис). Мошне е оштетен, површински очукан и излижан. Во делумно откритиот горен дел релјефно е претставен триаголен фронтон, фланкиран со големи акротерии некогаш украсени со полупалметки, од коишто лево одвај се забележуваат остатоци. Не би можело со сигурност да се рече, со што тој бил украсен: со розета, патера или диск, но ми се чини најверојатно со розета, која во Скупи најчесто се сретнува како декорација на овој дел од спомениците. Од релјефната композиција во полето помеѓу фронтонот и натписот не е ништо зачувано.

Во тројно профилираното поле со натпис (83 x 44 cm) во 9 редови е соопштен следниот натпис:

[— — —]/ Cla(udia) Maxu/mus Curico / veter (anus) leg(io-
nis) VII /⁵ C(laudiae) p(iae) f(idelis) stip(endiorum) XXV / vixit
ann(is) LX. / Fortunata et / Rhoios (?) liberti / h(eredes?) t(itulum)
f(aciendum) c(uraverunt).

Правилните букви со одвај забележливи серифи, првобитно биле врезани доста длабоко, Во вториот ред се високи 5 cm, а во другите од 3 до 4,5 cm. Знакот за разделување во вид на мал триаголник е употребен правилно, зад абривијатурите. Во првиот ред се назираат траги од некои букви што не можат да се идентифицираат.

Натписот е војнички и како таков, бидејќи е подигнат некаде кон крајот на I век од н. ера, содржи ред значајни податоци¹. И покрај неговата незавидна состојба сега, може потполно да се прочита, исклучувајќи го гентилното име на починатиот ветеран, кое, заедно со преноменот и филџацијата, требало да биде соопштено во првиот, сега сосем упропастен ред. Ова име, со оглед дека на ветеранот домицилот му бил *Curicum*, еден од либурнските градови на островот Крк (*Curictae*), чие население, наводно, се здобило со *civitet* во време на Јулио — Клаудијевците, можел да гласи *Iulius* или *Claudius*², па во овој случај може да е во прашање еден ранороманизиран домородец, дотолку повеќе што неговиот когномен, распространет насекаде, особено кај домашното население, овде е употребен во вулгарнолатинска форма *Maximus*³.

Во натписов е приведена и трибата во која бил регистриран *Curicum* — *Claudia*, чие име може да се реституира врз основа на почетниот консонант — С и остатоците, иако незнатни, од буквите L и A⁴.

Споменикот го подигнале како наследници ослободени *Fortunata* и *Rhoios* (?) на својот патрон, ветеранот . . . *Maximus*, кој 25 години служел во *legio VII Claudia pia fidelis*⁵. Со него, значи,

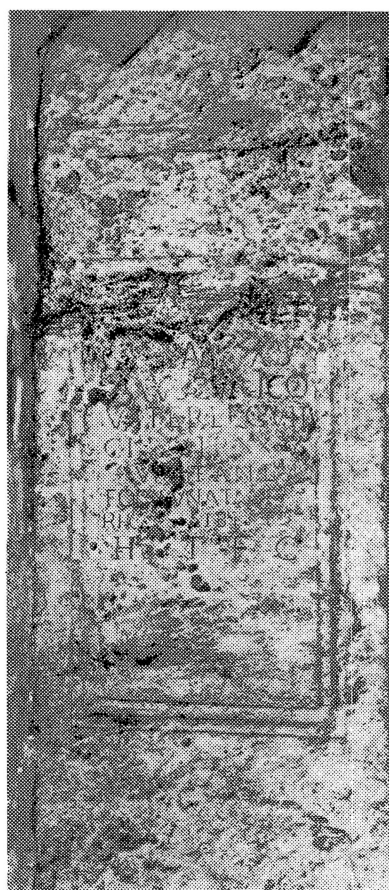
¹ Основа за предложеното датирање ни дава именската формула со когноменот, домицилот и трибата, потоа фактот што нема легирани букви и дека скратувањето на зборовите е изведено на вокал, потоа формата на буквите и друго.

² За *Curicum*, *Curicae* в. CIL III, стр. 398. Според Плиниј (n. h. III, 139) *Curictae* имале *ius Italicum*. Види исто така и K. Patsch, RE, IV, 1901, col. 1834 sq., како и натписите CIL, III, 3128—3135 во кои со споменуваат градските магистрати и декуриони, како покрај другите и граѓаните и со царски гентилициј *Iulius*.

³ Cf. G. Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatien*, Heidelberg, 1969, стр. 242. За омиленоста на овој когномен во круговите на индигеното население, поради неговото значење и семантичка вредност в. D. Rendić-Miočević, *Жива антика*, 13—14, 1964, стр. 103 sq. Во Скупи е посвечен на повеќе натписи.

⁴ Според Patsch триба на *Curicum* е непозната (op. cit. col. 1835). Кај W. Kubitschek (*Imperium Romanum tributim descriptum*) трибата на овој град не се споменува. Меѓутоа според Wilkes и *Curicum* и *Fertinium* биле „вероватно“ уписани во трибата *Claudia* и за време на царот Клаудиј добиле италиски статус (*Dalmatia*, 1969, стр. 197), cf. G. Alföldy, *Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatiens*, Budapest, 1965, стр. 74 sq. Како што е познато овој цар на градовите им ја доделувал споменатата триба или трибата *Quirina* (cf. R. Cagnat, *Cours d'épigraphie latine* стр. 78).

⁵ Името *Fortunatus*, -a (Alföldy, op. cit. стр. 206), карактеристично за ослободениците и робовите, во Скупи е посведочено и на натписите: CIL III, 8218 и 8220, додека името *Rhoios*, за кое в. Pape-Benseler, *Wörterbuch d. griechischen Eigennamen*, стр. 1313, доколку треба така да се реституира, не е. Што се однесува до дополнувањето на сглата Н претпочитам како горе (*heredes*), отколку *hunc*, со оглед дека на надгробните натписи, особено војнички, и робови и ослободеници се јавуваат како дедиканти или извршители на заповеста на умерените, а понекогаш истовремено и како наследници, на пр. во Скупи види: A. et J. Šašel, *Situla* 5, 1963, 34 (*libert. et heres*), 37, 38, 39; Споменик LXXI, бр. 534 и 650 и др.

не само што е зголемен бројот на војничките, одн. ветеранските натписи во Скупи воопшто, туку и на натписите подигнати на припадниците од пред малку споменатата легија, и тоа можеби оние, иако тоа не е нагласено, што директно учествувале во делукцијата на колонијата *Scupi* во I век⁶. Главниот значај на овој натпис, меѓутоа, се состои во тоа што тој, содржувајќи го името на трибата *Claudia*, претставува, се чини, прва епиграфска потврда за претпоставката дека токму таа била триба на *Curicum* — се разбира доколку во меѓувреме не е дојдено до некој друг натпис со тој податок⁷.

Примено 12. VI 1980.

RÉSUMÉ

Borka Dragojević-Josifovska: MONUMENT FUNÉRAIRE DE SCUPI, ÉRIGÉ À UN VÉTÉRAN DE LA LÉGION VII CLAUDIA

On suppose que la stèle, dont il est question dans cet article, provient des environs de Skopje / peut-être de Bardovci ou de Zlokukani /, mais on ne dispose pas de renseignements dans quel endroit précisément, quand et sous quelles conditions elle a été découverte.

La face antérieure de la stèle, surtout dans la partie supérieure, est très mutilée et effacée. Selon l'inscription, dont les premières lignes sont complètement anéanties, la stèle a été érigée par *Fortunata et Rhoios* à leur patron . . . . . *Maxumus*, vétéran de la *legio VII Claudia p. f.*, qui était originaire de la ville de *CVRICVM*, une des villes liburniennes sur l'île de Krk.

Le principal intérêt de cette inscription consiste en ce qu'elle présente, d'après notre connaissance, la première confirmation épigraphique de l'hypothèse que la ville de *Curicum* fut enregistrée dans la tribu *Claudia*. — La dernière décennie du Ier s. de n. ère. — Le monument maintenant se trouve au Musée archéologique à Skopje.

⁶ Од околу дваесетина натписи на припадниците на VII Клаудиева легија повеќето се ветерански. Само на неколку од нив е потцртано дека се *ducti* (CIL III, 8197, 8199, 8200 — и Споменик XLVII, стр. 147, бр. 69.

⁷ Види горе заб. 4.